

**ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΕΜΠΤΗ 29 ΜΑΪΟΥ 2008
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ**

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΘΕΜΑΤΩΝ

A. Έτσι λοιπόν κάθε ειδικός αποφεύγει την υπερβολή και την έλλειψη, και επιζητεί το μέσο και αυτό επιλέγει, όχι δηλαδή το μέσο του πράγματος από ποσοτική άποψη, αλλά το μέσο σε σχέση με εμάς. Αν λοιπόν κάθε τέχνη εκπληρώνει σωστά το έργο της μ' αυτό τον τρόπο, αποβλέποντας δηλαδή στο μέσο και κατευθύνοντας τα έργα της σ' αυτό (γι' αυτό συνηθίζουν να λένε στο τέλος για τα ολοκληρωμένα έργα ότι δεν είναι δυνατό ούτε να αφαιρέσει κανείς ούτε να προσθέσει, γιατί η υπερβολή και η έλλειψη φθείρουν την τελειότητα, ενώ η μεσότητα τη διαφυλάσσει - και οι καλοί τεχνίτες εργάζονται, όπως λέμε, αποβλέποντας σ' αυτή) αν λοιπόν η αρετή είναι πιο ακριβής και καλύτερη από κάθε τέχνη, όπως ακριβώς και η φύση, θα μπορούσε να στοχεύει στο μέσο. Και εννοώ την ηθική αρετή, γιατί αυτή έχει σχέση με τα συναισθήματα και τις πράξεις, και αυτά είναι εκείνα στα οποία υπάρχει υπερβολή και έλλειψη και το μέσο.

B1.

Στην ενότητα στόχος είναι να γίνει περισσότερο κατανοητή η φύση της αρετής ως μεσότητας. Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη κάθε αρετή είναι το μέσο-σωστή συμπεριφορά ανάμεσα σε δυο άκρα, στην υπερβολή και στην έλλειψη-λανθασμένη συμπεριφορά.

Επιχειρώντας τον προσδιορισμό της έννοιας μεσότητας, καταλήγει ότι η αρετή βρίσκεται στη μεσότητα. Πρώτα επιχειρείται ο αριθμητικός προσδιορισμός της ισότητας σε καθετί που είναι συνεχές και διαιρετό, για να γίνει κατανοητή η έννοια της μεσότητας στην αρετή που είναι κάτι αφηρημένο. Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη αυτή η διαιρεση είναι δυνατή με δυο τρόπους: ή σε δυο ίσα τμήματα ή σε δυο άνισα, ένα μεγαλύτερο και ένα μικρότερο.

Ο όρος **πρός αυτό τό πράγμα** αντιστοιχεί στο σύγχρονο αντικειμενικός, αναφέρεται στην αντικειμενική θεώρηση της μεσότητας που έχει ως μέτρο τα πράγματα και απορρέει από αυτά από παρατηρήσεις και μετρήσεις ανάγεται στη σφαίρα της επιστημονικής γνώσης που καταλήγει σε πορίσματα κατ' ανάγκη αποδεκτά που δεν επιδέχονται αμφισβητήσεις ή παρεκκλίσεις και ισχύουν πάντα. Αντίθετα το **πρός ἡμᾶς** εκφράζει την υποκειμενική μεσότητα που έχει ως μέτρο τον εαυτό μας, τις ανάγκες μας, τις απόψεις μας, την κατάσταση μας, τον τόπο, το χρόνο κ.α. Αυτή η υποκειμενικότητα είναι όμως φαινομενική καθώς στη συνέχεια θα προστεθεί ένα νέο στοιχείο ο ορθός λόγος που διασφαλίζει την αντικειμενικότητα για τον προσδιορισμό του μέσου. Βασικό στοιχείο καθορισμού της υποκειμενικής μεσότητας είναι ότι ούτε πλεονάζει ούτε ελλείπει.

Ο Αριστοτέλης στηρίζει το συμπέρασμά του σε παραδείγματα σύμφωνα με τη συλλογιστική του πορεία, την επαγωγή. Το πρώτο παράδειγμα είναι αριθμητικό· αν το 10 είναι πολύ και το 2 είναι λίγο, το αριθμητικό μέσο είναι το 6 που υπερέχει και υπερέχεται κατά 4 μονάδες.

Το μέσο προς ἡμᾶς αναφέρεται στο δεύτερο παράδειγμα· αν οι δέκα μερίδες φαγητού είναι πολλές και οι δυο λίγες ο προπονητής δεν θα διατάξει ἑξι μερίδες, γιατί αυτές είναι λίγες για το Μίλωνα, πολλές όμως για τον αρχάριο μαθητή. Ἄξιος παρατήρησης ο μέλλοντας "ὀρίσει" για να δηλωθεί με βεβαιότητα η διαφορά στη μεσότητα της τροφής. Ὅμοια και για τους παλαιστές και για τους δρομείς, που αναφέρονται συνεκδοχικά. Γενικά το μέσο είναι κάτι σχετικό, δεν είναι το ίδιο για όλα τα άτομα. Για το θέμα του φαγητού η ποσότητα εξαρτάται από το ανάστημα, την ηλικία, την υγεία, την εργασία κ.α.

Ο Αριστοτέλης καταλήγει στο συμπέρασμα πως ο εἰδημων αποφεύγει την ἔλλειψη και την υπερβολή και αναζητά το μέσο. Η τελική αυτή προτίμηση του γίνεται σε σχέση προς ἡμᾶς, επιλέγεται με κριτήριο και μέτρο τὸν ἴδιο τον ἄνθρωπο και τη συγκεκριμένη του φύση. Η επιλογή αυτή είναι αποτέλεσμα της λογικής κάθε ανθρώπου. Ἐτσι σπερματικά εντοπίζεται η ειδοποιός διαφορά της αρετῆς δηλαδή η μεσότητα και η προσωπική επιλογή, της οποίας το προσεχές γένος είναι η ἔξι.

Επομένως, αφού το μέσον το επιλέγει αυτοβούλως ο ἄνθρωπος, είναι φανερό ότι η ηθική αρετή δεν μπορεί να είναι ἐμφυτή, γιατί διαφορετικά θα ἦταν χάρισμα της φύσης.

B2.

Κατά τον Αριστοτέλη ὄχι μόνο η αρετή αλλά και η φύση υπερέχει από την τέχνη. Αν και στη φύση και στη σχέση επιστήμη-τέχνη, αρετή-φύση αναφέρεται ευκαιριακά, η φύση κυριαρχείται από την ιδέα του σκοπού, γιατί εκπληρώνει στόχους που χαρακτηρίζονται από την ιδέα της τελειότητας, της ολοκλήρωσης των όντων.

Συγκρίνοντας ο Αριστοτέλης τις τρεις αυτές έννοιες μεταξύ τους διαπιστώνει ένα κοινό γνώρισμα, τη δυνατότητα να δημιουργούν μορφές. Και οι τρεις έννοιες ἔχουν τη δυνατότητα δημιουργίας κάποιας μορφής: η τέχνη μορφοποιεί το υλικό της, η φύση δημιουργεί επίσης μορφές, η αρετή δίνει μορφή στην προσωπικότητα του ανθρώπου. Ο Αριστοτέλης συγκρίνει τις τρεις έννοιες μεταξύ τους: η αρετή είναι ἀνώτερη από την τέχνη, γιατί μορφοποιεί στην ουσία του τον ἄνθρωπο. Η φύση είναι ἀνώτερη από την τέχνη. Γι' αυτό η τέχνη μιμείται τη φύση. Εξάλλου ο σκοπός, «τὸ τέλος» και το μη τυχαίο είναι, στην πραγματικότητα αυτά που κυριαρχούν στη φύση. Κάθε φυσικό ον από τη στιγμή, που γεννιέται και αυξάνεται, κινείται και οδηγείται ανεξάρτητα από τη θέλησή του στο τέλος, την τελειότερη μορφή του ενώ τα έργα τέχνης ως δημιουργήματα του ανθρώπου μένουν ἀμετάβλητα δεν τείνουν πουθενά, γι' αυτό η τέχνη μιμείται τη φύση. Αλλά και η αρετή είναι ἀνώτερη από την τέχνη γιατί είναι η τελειότητα της φύσεως, η τελειότητα της ψυχῆς.

Με αυτή τη συλλογιστική διαδικασία φαίνεται ότι ο φιλόσοφος δίνει το προβάδισμα στη φύση και στην αρετή, αφού η πρώτη επιζητεί «το τέλος» και η δεύτερη αποτελεί την ολοκλήρωση και την τελείωση της φύσης.

Σημείωση: Το σχολικό βιβλίο δεν προσδιορίζει με σαφήνεια στο συγκεκριμένο χωρίο το προβάδισμα σε μια μόνο από τις τρεις έννοιες. Εξάλλου η λέξη προβάδισμα δεν σημαίνει και ανωτερότητα. Βέβαια, στα «Πολιτικά» στη σύσταση της οργανωμένης πολιτείας χρονολογικά το προβάδισμα το έχει η φύση, αφού ο άνθρωπος είναι «φύσει» πολιτικό και κοινωνικό ον. Ποιοτικά όμως ανώτερη είναι η αρετή αφού είναι η ολοκλήρωση και η τελείωση της φύσης. Η συγκεκριμένη επισήμανση έχει προαιρετικό χαρακτήρα.

B3. Σχολικό βιβλίο σελ.152-153: «Πριν από όλα όμως.....διανοητικές.»

B4.

Αναλογία: επίλογος, λογισμός
Ληπτέον: πρόσληψη, λήπτης
αίρεϊται: αφαίρεση, αρχαιρεσίες
ἄγουσα: διαγωγή ἄγημα
προσθεῖναι: θετικός, διάθεση

ΑΔΙΔΑΚΤΟ

Γ.

Εγώ λοιπόν, όπως μπόρεσα, έχω διατυπώσει τις κατηγορίες άριστα, γνωρίζω καλά όμως ότι άλλοι από τους ακροατές απορούν/εμπλήσσονται πως κάποτε μπόρεσα με τόση ακρίβεια να αποκαλύψω τα σφάλματά τους, αυτός όμως με περιγελά, επειδή δεν έχω πεί ούτε το ελάχιστο από τα αρνητικά/ελαττώματα που υπάρχουν σε αυτούς. Εσείς λοιπόν αφού αναλογιστείτε και αυτά που έχουν ειπωθεί και αυτά που έχουν παραλειφθεί πολύ περισσότερο καταδικάστε τον, αφού θυμηθείτε ότι από τη μια είναι ένοχος εξαιτίας της έγγραφης καταγγελίας για δημόσιο αδίκημα και από την άλλη είναι μεγάλη ευτυχία το να απαλλαχθεί η πόλη από τέτοιου είδους πολίτες. Διόβασε σε αυτούς τους νόμους και τους όρκους και την έγγραφη καταγγελία.

Γ1.α.

Καταγελῶν
Εἶπετε
Ἐξευροῖσθαι
Καταψηφιοῦνται
Παραλέλειπται

Γ1.β

Τούτων: ταύταις
ἁμαρτήματα: ἁμαρτήμασι(ν)
μᾶλλον: μάλα
μεγάλη: μεγίστας
πόλει: πόλι

Γ2.α

Τῶν ἀκροωμένων: επιθετική μετοχή ως γενική διαιρετική στο ἄλλοι
ἐξευρεῖν: τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο ῥήμα ἐδυνήθην
τούτων: γενική υποκειμενική στα ἁμαρτήματα
αὐτοῦ: αντικείμενο στο ῥήμα καταψηφίσασθε
ἐνθυμηθέντες: χρονική μετοχή, συνημένη στο υποκείμενο τοῦ ῥήματος
καταψηφίσασθε(ὑμεῖς)
τοιούτων: επιθετικός προσδιορισμός στο πολιτῶν

Γ2.β.

ὅπως πόθ' οὕτως ἀκριβῶς ἐδυνήθην ἐξευρεῖν τὰ τούτων ἁμαρτήματα:
Δευτερεύουσα ονομαστική πλάγια ερωτηματική πρόταση που εισάγεται με το
αναφορικό επίρρημα ὅπως και εἶναι μερικής ἀγνοίας και εκφέρεται με οριστική
(ἐδυνήθην) για να δηλώσει το πραγματικό. Λειτουργεί ως αντικείμενο στο ῥήμα
θαυμάζουσιν.

ὅτι οὐδέ πολλοστόν μέρος εἴρηκα τῶν τούτοις ὑπαρχόντων κακῶν:
Δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση (που) εισάγεται με τον
αιτιολογικό σύνδεσμο ὅτι (δηλώνοντας αντικειμενική αιτιολογία) και εκφέρεται
με οριστική (εἴρηκα) για να δηλώσει πραγματική αιτιολογία. Λειτουργεί ως
επιρρηματικός προσδιορισμός της αἰτίας.

Επιμέλεια απαντήσεων:

Μπέκου Νατάσα - Φιλόλογος

Σκυριανού Μαίρη - Φιλόλογος

Φροντιστήριο Μ.Ε «ΕΠΙΛΟΓΗ» - Καλαμάτα

<http://www.epil.gr>